

Statsminister

Odvar Nordli

S P E R R E F R I S T

Søndag 8. mai 1977 kl. 1500.

Foredrag på Arbeiderpartiets landsmøte søndag 8. mai 1977.

DEN POLITISKE SITUASJON

Vi har bak oss en periode rik på begivenheter.

Når denne stortingsperioden ebber ut vil den føye seg inn i rekken av resultatfylte arbeidsår for partiet.

På landsmøte for 4 år siden la Arbeiderpartiet den siste . hånd på et omfangsrikt, framtidsrettet og krevende arbeidsprogram.

Grunnleggende forutsetninger for dette programmet

var at vi skulle få en 4-års periode med fortsatt styrke i vår økonomi og

- 2 -

at valget skulle gi Arbeiderpartiet den tilstrekkelige politiske oppslutning som var nødvendig for at programmet kunne settes ut i livet.

Valget for 4 år siden gav som kjent ikke Arbeiderpartiet flertall alene.

Da vi valgte å danne vår mindretallsregjering var det ut fra en inngående vurdering av den politiske situasjon valget skapte.

De 4 år som snart er gått viser at vi vurderte rett når vi ikke så noe alternativ til Arbeiderpartiets mindretallsregjering, og videre at denne regjering skulle bygge sitt arbeid på Arbeiderpartiets program.

Ingen andre har heller i denne perioden funnet noe annet realistisk grunnlag for noen annen regjering.

Dette har vært de to Arbeiderpartiregjerings styrke.

En mangel på politisk og parlamentarisk alternativ til Arbeiderpartiets regjeringer har kompensert det flertall vi ikke vant ved forrige valg.

Arbeiderpartiet bygde sitt program og sine mål for 4-års perioden på en vurdering av at de økonomiske hovedtendenser som hadde preget det internasjonale samfunn og vårt eget samfunn i slutten av 60-årene og begynnelsen av 70-årene skulle strekke seg videre fremover i 4 år.

Ingen maktet på det tidspunkt å se krisen i den internasjonale oljeforsyning som gav støtet til den dypeste og mest omfattende økonomiske krise den vestlige verden har stått overfor siden 30-årene.

Det er verdt å minne hverandre om at vi på tross av et klart mindretall i Stortinget og en vanskelig økonomisk situasjon kan legge frem et politisk regnskap som syner at det program vi la frem for velgerne for 4 år siden i de aller vesentligste trekk er gjennomført.

Trygve Bratteli og hans regjering la i de første 2 år av perioden et solid grunnlag for dette.

Den nå sittende regjering har etter evne ført dette arbeid videre.

Ved begynnelsen av denne valgperioden var de vestlige land inne i en utpreget høykonjunktur. Frykten for presset

i økonomien førte til at mange land på det tidspunkt la om sin økonomiske politikk og foretok en reduksjon av etterspørselen.

Så kom den såkalte oljekrisen høsten 1973.

En flerdobling av oljeprisene og de betydelige virkninger dette fikk på prisnivået i den vestlige verden bidro ytterligere til å redusere kjøpekraft og etterspørsel.

I grove trekk var det disse tendenser som bidro sterkt til de omfattende tilbakeslagene i de vestlige lands økonomi.

Både i 1974 og 1975 gikk produksjonen i de vestlige land ned. Arbeidsledigheten kom opp i 15 millioner, og etter en viss nedgang våren 1976 er den igjen oppe på det samme nivå.

Selv om en nå er inne i en moderat konjunkturoppgang synes det å ta tid før arbeidsledigheten/internasjonalt blir

vesentlig redusert. I mange land ligger prisstigningen fortsatt for høyt.

Arbeiderpartiets regjeringer har i denne perioden sett det som en helt overordnet oppgave å sikre full sysselsetting.

Svikten i etterspørsel utenfra er blitt erstattet med økt innenlands etterspørsel, særlig i form av høye investeringer på mange samfunnsområder. Et omfattende sett av selektive tiltak har vært tatt i bruk for å stimulere sysselsettingen i distrikter, bransjer og bedrifter som har hatt betydelige problemer.

Vi må kunne konstatere at denne politikken har gitt vesentlige positive utslag.

Norge har som et av de ytterst få land i den vestlige verden kunnet opprettholde praktisk talt full sysselsetting

gjennom hele perioden.

Arbeidsledigheten har vært og er lavere enn i noe annet europeisk land.

Brutto-nasjonalproduktet i OECD-område under ett har ikke vokst med mer enn 8 %.

Viktige handelspartnere som Sverige, Danmark og Vest-Tyskland har ligget på dette lave nivå, og Storbritannia har ikke hatt vekst i det hele tatt fra 1973 til 1977.

I Norge har vi i denne perioden en vekst på til sammen nærmere 24 %.

Det at vi har maktet å holde arbeidsløshetsspøkelset utenfor landets grenser og samtidig økt våre felles inntekter har kommet alle i dette land til gode.

Etter en periode med til dels stagnasjon i utviklingen av lønnstakernes reelle inntekter, har vi i den siste 4-års

perioden økt disse for den gjennomsnittlige lønnstakerfamilie med nærmere 20 %.

Vi har samtidig maktet å heve de reelle inntekter for våre trygdede og pensjonister, og vi har i perioden gjennomført en radikal nivåheving av inntektene for de mindre jordbrukere.

Men det er ikke bare skjedd en vesentlig heving av den enkeltes personlige inntekter.

Nærmere 36 % av våre felles inntekter er nyttet til å bygge ut vårt arbeids- og næringsliv.

Sammenliknet med investeringsnivået i 1973 har vi reelt sett i 4-års perioden hatt investeringer på 40 - 50 milliarder kroner utover det tidligere nivå.

Det er investeringer i oljevirkksomhet, i skipsfart,

i en modernisering og utbygging av det norske samfunn på et bredt felt.

Det er disse investeringer sammen med det internasjonale tilbakeslag som forklarer hvorfor vår gjeld til utlandet har vokst fra 20 til 75 milliarder i disse 4 årene.

Det er en politikk som har gitt slike resultater enkelte krefter i vårt land i dag står frem og kaller ansvarsløs og til dels farlig.

En politikk som har som mål å trygge full sysselsetting i dag og i framtida er en politikk som satser på menneskeverd, på menneskelig skaperevne og på alt hva det gir av muligheter i dag og i tida som ligger foran.

En regjering utgått fra Arbeiderpartiet må også i fremtiden møte lignende situasjoner med den samme politikk.

Det betyr selvfølgelig ikke at en politikk med et

slikt innhold er problemfritt.

Den alvorligste oppgaven vi står overfor og som må løses bedre, er stigningen i våre kostnader og dermed den svekkelse dette kan innebære i vår evne til å konkurrere i et åpent økonomisk internasjonalt system.

En betydelig øking i lønnsutbetalingene sammen med et krevende sosialt utjamningssystem har brakt oss opp på et omkostningsnivå der vi i dag bare kan sammenlikne oss med ett land i verden, nemlig Sverige.

Når vi hittil har maktet det internasjonale konkurranseklima så godt har dette blant annet sammenheng med en ^{høyt} utviklet produktivitet i vårt arbeidsliv.

Vi gjør imidlertid en feil dersom vi overser de problemer som omkostningsnivået i vårt produksjonsliv

representerer i dag og i framtida.

Dette fordi vi her snakker om en faktor som har vesentlig betydning for vår mulighet til også på sikt å trygge norske arbeidsplasser og norsk sysselsetting.

Vi må søke å angripe dette problem fra en rekke kanter.

Det er ikke bare lønnsutbetalingene som er med og bestemmer kostnadsnivået i vårt land.

Men vi kan ikke overse den betydning de brede og omfattende inntektsoppgjørene har på utviklingen av kostnadsnivået og prisutviklingen i vår situasjon.

Norge vil i fremtiden som i dag være avhengig av et allsidig næringsliv med konkurransedyktige industrier på et bredt felt. Oljevirkosomhet og oljeinntekter vil aldri kunne gjøre dette overflødig.

Derfor er det av viktighet i den økonomiske politikk å bedre den alminnelige konkurranseevne for norsk næringsliv.

Dette er bakgrunnen for at vi i 1976 og 1977 har gått inn i et samarbeid mellom Regjeringen og hovedorganisasjonene i arbeidslivet for å gjennomføre inntektsoppgjøret på en slik måte at vi har kunnet oppnå en reell inntektsøkning med den minst mulige vekst i de nominelle inntekter og kostnader.

Dette har vi som kjent oppnådd ved at staten har medvirket sterkere i inntektsoppgjørene enn ved tidligere anledninger. Inntektstakerne har fått en betydelig del av sin reelle inntektsbedring ved senking av skattene.

I 1976 virket dette etter forutsetningene.

De garantier og mål som ble lagt i det store inntektsoppgjøret ble nådd.

Vi har nå i hovedsak årets inntektsoppgjør brakt i havn.

Også denne gangen har dette latt seg gjøre gjennom en betydelig medvirkning fra Regjeringens side. Ikke minst gjennom en generell senking av skatter og avgifter.

Det er også denne gangen Regjeringens klare hensikt gjennom sin økonomiske politikk å trygge de reallønnsforbedringer som partene har kommet fram til gjennom frie forhandlinger.

Men dette betyr ikke at vi med ett, eller kanskje vi skal si to slag har bedret vår konkurransedyktighet overfor utlandet.

Vi har imidlertid oppnådd ett resultat som er vesentlig.

Vi har maktet å snu en tendens.

Verken i 1976 eller 1977 har vi fått noen ytterligere forverring i det norske konkurransenivåetⁱ forhold til de land vi handler med.

Men et fortsatt hardt arbeid for å bedre prisutviklingen og dermed stabilisere kostnadspresset i norsk økonomi vil måtte være prioriterte oppgaver for Regjeringen.

Dette har betydning for en rekke sider ved vår politikk, ikke minst når det gjelder/^{den}alminnelig utjæmningspolitikk.

Det betydeligste problem i en situasjon med sterk prisstigning er at den rammer hardest de grupper med de laveste inntekter og de minste muligheter til å bære prisstigningen.

Jeg tror neppe vi kan eller bør regne med at kombinerte inntektsoppgjør i nøyaktig samme form som den vi har gjennomført i 1976 og 1977 skal bli noen prinsipielt fastlagte rammer for framtidens lønns- og inntektsoppgjør.

I første rekke må det som hittil bli partene i arbeidslivet som avgjør dette vesentlige spørsmålet.

Men uansett hvilken form man velger for inntektsoppgjørene, de vil ha sin vesentlige innflytelse i hele det økonomiske liv i vårt samfunn.

Dette fører med seg behovet for en mer aktiv inntektspolitikk fra samfunnets side uansett formene for

inntektsoppgjørene.

Dette er bakgrunnen for at Regjeringen i et eget dokument til Stortinget har skissert sine målsettinger for inntektspolitikken og skattepolitikken i tida framover.

I den aktuelle situasjon er det viktig at den størst mulige del av vår inntektsvekst kanaliseres til grupper med de laveste inntekter.

Regjeringen mener derfor at særlig de trygdede med de laveste pensjonene må gis en betydelig større prosentuell vekst i de reelle inntekter enn lønns- takere og andre på et akseptabelt inntektsnivå.

Vi mener videre at barnefamilienes inntekter bør bedres.

Vi vil fortsette arbeidet med å heve de små bruks inntekter og styrke fiskerinæringen.

Vi må gjennom en aktiv nærings- og distriktpolitikk heve inntektsnivået og mulighetene for inntektsskapende arbeid i distrikter som enda ligger etter.

Dette gjelder særlig Nord-Norge, deler av Vestlandet og det indre Østland, der inntektsmulighetene enda er for få og svake.

Vi må i en slik politikk vende oss

til de inntektsgrupper og de distrikter som har hatt en betydelig øking av sine inntekter og inntektsmuligheter i den tiden vi nå har bak oss, med krav om reell samfunnssolidaritet.

Avdekkingen av de rike olje- og gassforekomstene på vår del av kontinentalsokkelen i Nordsjøen har i løpet av

en 10-års periode reist nye perspektiver for norsk industriell utvikling og norsk økonomi.

Samtidig har vi fått en rekke nye og store oppgaver å løse.

Vi står her overfor en virksomhet som beveger seg på kanten av hva vår teknologi, viten og arbeidsevne kan løse.

For en 15 - 20 år tilbake eksisterte ikke den teknologi som i dag nyttes ved leting, boring og produksjon av olje og gass i Nordsjøen.

Som en liten nasjon står vi her overfor en av de største utfordringer vi har møtt i vår tekniske og økonomiske utvikling.

På tross av vansker og enda uløste problemer må vi

ikke som nasjon møte denne utfordringen med en tilbakeholdende reservasjon og frykt for det store og ukjente.

Oljevirkksomheten ute i havet er kommet for å bli.

Den ligger der som en gigantisk utfordring til det beste i vår skapende teknologi, vitenskap og høyt kvalifisert arbeid.

Mange sider ved vårt moderne og høyt utviklede produksjonsliv bærer risiko og faremomenter i seg.

Produksjonsulykken ute på Ekofiskfeltet understreket på en tydelig måte at dette særlig er tilfelle for olje- og gassproduksjon i Nordsjøen.

Ingen som har hatt rimelig mulighet til å sette seg inn i denne virksomheten kunne være blind for at muligheten for slike uhell lå der.

De fleste av oss håpet vel imidlertid at vi selv skulle make å gå klar av en slik risiko.

Det gjorde vi altså ikke.

Gjennom de undersøkelser og granskninger som nå er i gang må alle sider ved det som her skjedde bringes på bordet så klart som mulig og så snart som mulig.

Det er Regjeringens hensikt å etterprøve de deler av norsk oljevirkksomhet som blir berørt av det materialet som her etter hvert blir samlet inn.

Dersom konklusjonene blir at sikkerhetsnivået ytterligere bør heves og at en enda større del av investeringene må satses på beredskapsutstyr for å verne oss om ulykken skulle være ute, vil pålegg om dette bli gitt til de selskaper som driver og i fremtiden skal drive oljevirkksomhet på norsk

side på kontinentalsokkelen.

Alle realistiske tiltak bør gjøres for å verne om de mennesker som har sitt arbeid ute på oljefeltene, og de verdifulle ressurser vi finner i havet.

De selskaper som skal ha sin virksomhet på våre oljefelter skal vite at bare det beste er godt nok når det gjelder sikkerhet og beredskap.

Men de hovedlinjer vi har bygd vår oljepolitikk på hittil ligger fortsatt fast.

Olje- og gassressursene på vår kontinentalsokkel er vårt felleseie.

Denne ressursen må utnyttes til beste for hele samfunnet og for hele befolkningen.

For å oppnå dette ser vi ikke noe alternativ til et sterkt samfunnsengasjement under demokratisk ledelse i alle

deler av vår oljepolitikk.

Vi bygger vår oljevirksomhet på det syn at ressursene skal utnyttes i et moderat tempo.

Ressursene skal nyttes på en slik måte at sikkerheten for mennesker og miljø blir ivaretatt.

Vi må tilpasse oljevirksomheten på en slik måte at den blir en styrkende tilskudd til vårt næringsliv og vår økonomi. Den må ikke utvikles slik at den hindrer oss i å bygge opp et mangesidig arbeids- og næringsliv, og gjør det vanskelig å ta vare på de verdifulle grunnleggende trekk i vårt bosettings- og befolkningsmønster.

En utbygging og styrking av Statens oljeselskap er for oss et spørsmål om å skaffe et redskap som kan sikre folkevalgt politisk og nasjonal kontroll over utnytting av denne

ressurs.

Vi vet fremdeles lite om landets olje- og gassressurser.

Det vi vet er at de en gang tar slutt.

En vesentlig del av inntektene fra denne nye virksomheten må derfor kanaliseres over i utbygging av nye bedrifter, i styrking av våre grunnnæringer, og i det hele tatt å bygge opp noe bærekraftig og framtidsrettet som skal stå der og føre vårt samfunn videre når en gang i fremtiden olje- og gassforekomstene er tømt.

Alt dette krever en styrking av samfunnets innflytelse på alle deler av oljevirksomheten og ikke en svekkelse av denne.

Produksjonsuhellet på Bravoplattformen gav oss en rekke verdifulle erfaringer.

Vi har fått prøvd organisasjon og teknisk utstyr.

Erfaringene skal brukes til å gjøre tingene bedre i fremtiden.

Men begivenhetene gav oss også muligheter til å få prøvd menneskemateriell på ulike plan i vårt samfunn.

En rekke mennesker i aksjonsledelse, i de ulike kommandosentraler som ble etablert på land, og de som gjorde sin krevende innsats ute på feltet gjorde en imponerende innsats. Vi står i dyp takknemlighetsgjeld til disse mennesker.

I løpet av få år vil Norge utvikle seg til å bli et land med en betydelig eksport av energi.

Dette skjer gjennom den økende produksjon av olje og gass ute på kontinentalsokkelen.

Dette reiser nye muligheter.

Det reiser imidlertid også nye oppgaver, i første rekke når det gjelder energiforsyningen til våre naboland i Norden og i Europa for øvrig.

På denne måten får vi et nytt skjebnesfellesskap og nye bånd som knytter vårt samfunn til verden rundt oss.

Samtidig står vi i de kommende årene overfor viktige og langtrekkende beslutninger i vår egen energiforsyning.

Dette springer ut av to forhold.

For det første nærmer vi oss slutten av den perioden

som har vært preget av vannkraftutbyggingen i vårt land.

Vannkraften innledet en ny epoke i vår industrielle og økonomiske utvikling.

Epoken har vært rik på framskritt for vårt samfunn.

Nå går vi mot slutten av denne epoken med raske skritt, og hva så?

For det andre vil vi i tiden framover mot århundreskifte stå overfor en tiltakende global knapphet på energi. I første rekke vil dette gjelde olje.

Norge er det eneste land i verden som dekker hele sitt elektrisitetsbehov ved vannkraft. I de vest-europeiske industriland betyr vannkraften alt i alt mindre enn 10 % av deres elektrisitetsforsyning.

Den samlede teoretisk mulige vannkraftproduksjon i Norge er beregnet til ca. 550 milliarder kilowattimer pr. år. Dette er et høyst teoretisk tall hvor det er gått ut fra at all nedbør blir utnyttet for kraftproduksjon mellom nedslaget og havet.

Hvis vi anlegger en økonomisk målestokk på hva som er i prinsippet mulig å bygge ut, finner vi at om lag 1/4 av den samlede vannkraft kan være aktuell økonomisk sett for kraftutbygging.

Da er de vassdrag som inngår i verneforslagene holdt utenfor. De 25 % som er aktuelle for utbygging etter en økonomisk, ikke etter en vernemessig vurdering, utgjør ca. 130 milliarder kilowattimer pr. år.

I Regjeringens opplegg for energipolitikken fram mot 1990, slik denne kommer til uttrykk i langtidsprogrammet,

er det bygd inn enkelte viktige forutsetninger.

1. Tildeling av ny energi til kraftintensive industrier begrenses til det som er nødvendig av hensyn til sysselsettingen på de industristeder som har et ensidig næringsliv og få muligheter til alternativ sysselsetting, samt til fullføring av vedtatte planer.
2. Det settes i verk en aktiv og mangesidig økonomiseringspolitikk for elektrisitet. Denne omfatter modernisering av eldre kraftverk, bedre linjenett for å redusere tap ved overføringer, diverse tiltak for å oppmuntre til bedre bygningsisolasjon m.v. Dertil vil det bli nødvendig å heve prisen på

elektrisitet i forhold til andre priser.

På disse forutsetninger regner Regjeringen med at det samlede elektrisitetsforbruk i 1985 vil være ca. 94 milliarder kilowatt-timer og i 1990 rundt 106 milliarder kilowatttimer. Dette innebærer igjen at man foreløpig sikter inn mot en samlet maksimal utbygging av vannkraft som tilsvarer en årsproduksjon på 106 milliarder kilowatttimer.

I forhold til den økonomisk utbyggbare kraftreserve på ca. 130 milliarder kilowatttimer er det muligheter både for å ta hensyn til rimelig energibehov og til rimelige vernebehov.

Vi må imidlertid være oppmerksom på at det hefter en betydelig grad av usikkerhet ved det tallmaterialet vi her nytter.

Enhver ansvarlig regjering må til enhver tid føre en slik energipolitikk at det ikke oppstår akutte mangler på elektrisk kraft.

Gjennom utbygging, økonomiseringstiltak med elektrisk kraft og et rimelig forbruk må det planlegges slik at det skapes en balanse.

Det vil ikke over lengre tid være akseptabelt å søke å løse akutte problemer i vår energiforsyning med import av elektrisk kraft fra utlandet.

Det bør stå som en nasjonal sak for Norge med så god tilgang på energi selv å sørge for dekning av egne behov. Av mange grunner, av hensyn til vårt miljø, av hensyn til en riktig bruk av våre ressurser totalt sett, må vi i fremtiden satse på økonomisering med energi i et omfang som

gir en betydelig virkning. Her står vi overfor en av de mest kreende oppgaver vi har å løse i tiden fremover.

Det vil også her kunne bli spørsmål om å ta i bruk virkemidler som ikke umiddelbart vil bli oppfattet som populære.

Vi må videre i vår utbyggingspolitikk i tiden fremover være oppmerksom på at spørsmålet om energiforsyning varierer sterkt fra distrikt til distrikt.

Dette gjør at sterke distriktsinteresser her kommer inn når det gjelder spørsmålet om utbygging, og da i forbindelse med sikring av sysselsetting og utvikling av denne i de enkelte distrikter.

I denne sammenheng bør vi være oppmerksom på at vi i vår energipolitikk i dag og i fremtiden står overfor viktige avveinger mellom sentrale beslutninger og desentraliserte

distriktsinteresser. Vannkraftressurser oppfattes ofte som tilhørende de distrikter hvor de ligger. Mange av våre kraftverk ligger i tynt befolkede utkantdistrikter, og kraften føres ofte til de sentralt utbygde deler, i første rekke for å holde næringsliv og virksomhet der i gang. Ved mange av de gjenværende kraftutbyggingsprosjekter reises kravet om at kraften skal brukes for å styrke det økonomiske grunnlaget i de distrikter der de finnes.

Her møter vi én av de konflikter som vår energipolitikk inneholder så mange av.

Det må i vår energipolitikk og utbyggingspolitikk i tiden fremover være et rimelig krav at vi tar hensyn til de etterliggende distrikters behov.

Men vi må også være klar over at de verneinteressene

vi her møter er reelle og må tillegges vekt.

Det er derfor nødvendig å se det slik at vi også her diskuterer ressurser av miljømessig karakter som er et felleseie.

Vi vil derfor ikke på dette feltet i vår energipolitikk komme vekk ifra at overordnede sentrale organer vil måtte treffe beslutninger som kan komme i strid med lokale organers oppfatning.

På dette og andre felter er dette uunngåelig dersom vi skal løse den andre siden av denne store oppgaven, nemlig å verne om felles naturressurser og miljøverdier.

Det ligger en sterk oppfordring til såvel sentrale som lokale myndigheter å se dette problem og å bidra til gjennom forståelse å løse de vanskelige avveifingsproblemer vi her står overfor.

All energiproduksjon medfører ulemper. Ulempen ved vannkraft er konflikten med naturverninteressene. Ulempen ved olje eller kullfyrte varmekraftverk er luftforurensninger og eventuelt utslipp av varmt vann. Ved kjernekraft er ulempen sikkerhetsproblemene og lagring av brukte radioaktive stoffer.

Jeg tror ikke at vi har sett slutten på menneskenes evne til å utvikle nye energibærere.

Ikke minst vil den brede forskning som nå settes i gang på bakgrunn av en truende energikrise sette fart i utviklingen av disse nye muligheter.

Men i vår energipolitikk i de kommende 5 til 10 år må vi bygge på de energibærere vi kjenner og som vi med rimelighet kan regne med står til rådighet for oss i denne korte perioden.

Vi vil da i vår energipolitikk stå overfor den situasjon at vi må velge mellom ulike former for ulemper for å oppnå det som er nødvendig for oss, nemlig en realistisk balanse i vår elektrisitetsforsyning.

Vi vil ikke i den kommende 4-års periode sette igang planlegging eller utbygging av atomkraftverk.

I det korte tidsperspektiv for vår energiforsyning som vi da diskuterer fra nå og fremover mot slutten av 80-årene kan vi derfor bare satse på to muligheter:

Fortsatt utbygging av vannkraft og/eller varmekraftverk fyrt med olje eller kull.

Vi går mot slutten av vannkraftperioden i Norge. Det er i grenselandet mellom elektrisitet produsert gjennom vannkraft og elektrisitet produsert med

varmekraftverk at vi i de nærmeste år skal treffe våre vanskelige avgjørelser.

Diskusjonen om enkelte utbyggingsprosjekter er viktige og vesentlige nok.

Men de har i stor utstrekning bidratt til at debatten om vår fremtidige energipolitikk i realiteten har beveget seg i desimalene av den oppgave vi står overfor å løse.

Vi må satse på en utbyggingen av våre resterende vannkraftkilder som i vesentlig grad tar hensyn til viktige verneverdier.

Vi må snarest mulig etablere konkret en politikk for de kommende år som gir muligheter for en betydelig økonomisering med elektrisk kraft.

Vi må i den kommende 4-års periode planlegge for utbygging vårt første varmekraftverk fyrt med olje eller kull i Norge.

Vi må hele tiden arbeide med denne politikk under det ansvar som ligger i å skape en realistisk mulighet for balanse mellom energi - forbruk og energi - produksjon.

Vi må sikre en politikk som ikke setter arbeidsplasser i fare eller går legitime distriktsinteresser for nær.

Vi må snarest mulig, ikke minst i vårt produksjonsliv, bruke vår evne til å utvikle produksjonsformer som krever mindre vekst i det alminnelige forbruk av elektrisitet.

Ikke i noen periode har utnyttelsen av våre naturressurser skjedd så raskt og vært så omfattende som i vårt århundre. Teknologiske, økonomiske og sosiale framskritt har brakt velstand til store befolkningsgrupper i vårt land. Utviklingen har også ført med seg uønskede ulemper i form av forurensning, støy og forsøpling. Utbygging av veier, boliger, industri og andre anlegg kan true etablerte miljøverdier. Usikkerhet om forekomstene og om virkningen av utnyttelse tilsær samtidig varsomhet i bruken av naturressursene.

På denne bakgrunnen ble det mot slutten av 60-årene og i begynnelsen av 70-årene lagt økende vekt på en miljøvernpolitikk. I 1972 ble Miljøverndepartementet opprettet.

5 hovedelementer for miljøpolitikken pekte seg ut:

- naturvern
- friluftsliv
- forurensningsvern
- regional planlegging og
- naturressursforvaltning.

For naturvernet er det et mål å sikre variasjonsrikdommen i dyre- og plantelivet og bevare et utvalg av mest mulig urørte områder.

I perioden 1974-76 er det opprettet 2 nye nasjonalparker, 6 nye landskapsvernområder og en rekke naturreservater. Fredede våtmarkområder som Nordre Øyeren, Akersvika og Vikna, har særlig stor betydning for fuglelivet. På Svalbard er det tidligere opprettet 3 nasjonalparker, 2 større naturreservater og 15 fuglereservater.

Det er nær sammenheng mellom naturvern og de fysiske forutsetninger for utøvelse av friluftsliv.

I de siste 3 - 4 år har staten brukt ca. 45 mill. kroner til erverv av statlige eller kommunale friluftsområder.

Det er på det nærmeste gjennomført sikring av en skjærgårdspark på 11.000 dekar på Sørlandet.

I St.meld. nr. 44 (1975-76) om tiltak mot forurensninger har Regjeringen lagt fram en fullstendig redegjørelse for mål, prinsipper og tiltak mot forurensninger.

I 1974, 75 og 76 ble det investert ca. 660 mill. kroner i kommunale avløps- og renovasjonsanlegg. Staten har bidratt med finansiering av ca. 70 % av opprydningsinvesteringene.

I 1974 vedtok Stortinget et 10-årsprogram for tiltak mot forurensninger fra industrien. Samlede investeringer ved utgangen av 1976 beløper seg til ca. 1.4 milliarder kroner.

For å motvirke faren for helseskader for befolkningen nær utslippene og den økende forsurenningen av elver og vann i Sør-Norge, er det gjennomført tiltak for å regulere bruk av svovelholdig olje. For ny industrivirksomhet er det i 9 fylker i Sør-Norge stillet krav om bruk av olje med maksimalt 1 prosents innhold av svovel.

Allerede i dag vises klare reduksjoner av forurensende utslipp.

I 1973 besluttet Stortinget at hvert fylke skal utarbeide fylkesplan for samordning av statens, fylkeskommunens og kommunens planlegging. De fleste fylker har i løpet av

1976 vedtatt de første fylkesplaner.

I St.meld. nr. 50 for 1974-75 trakk Regjeringen opp mål og retningslinjer for en fremsynt disponering av våre naturressurser. Et strengt jordvern hensyn er praktisert. Viktige politiske fremstøt er presentert i stortingsmeldingene om landbruket, vår ernæring og matforsyning og om vårt skogbruk. På fiskerisektoren peker grenseutvidelsen til 200 mil seg særlig ut. Dette er utvilsomt den viktigste enkeltsak Norge i de seinere år har stått overfor i forholdet til andre land. Den gir oss muligheter til å verne om ressursene på en helt annen måte enn tidligere, men pålegger oss samtidig et stort ansvar også overfor andre land.

Miljøverndepartementet ble i 1974 styrket med en egen ressursavdeling. En forsvarlig forvaltning av våre

naturressurser og vårt miljø, vil også i fremtiden være et hovedmål for Regjeringen og Arbeiderpartiet. Arbeid er i gang for å utvikle ressursregnskap og ressursbudsjetter. På grunnlag av en løpende oversikt over beholdning, tilgang og bruk av særlig viktige naturressurser, vil de politiske målsettinger og retningslinjer om framtidens ressursutnyttning kunne bli utformet på en sikrere måte.

En ny og samlet lov mot forurensninger vil foreligge i utkast om kort tid og vil innebære en betydelig forenkling og effektivisering når det gjelder bekjempelsen av forurensninger. Dermed vil Arbeiderbevegelsens lovgivningsprogram for 1974-77 innenfor ressurs- og miljøpolitikken bli fullført. Forurensningslov, planleggingslov, produktkontroll-lov,

etableringskontroll-lov og arbeidsmiljølov, vil tilsammen gi det nødvendige lovgrunnlag for å kunne gjennomføre våre ressurs- og miljøpolitiske målsettinger.

Om arbeidsmiljøloven vil jeg her gjerne si at den er et resultat av et intimt samarbeid mellom den faglige og den politiske arbeiderbevegelse. Den kommer til å bli et viktig hjelpemiddel i den innsats som nå skal gjøres for å bedre miljøet rundt om på arbeidsplassene i hele vårt land. Også dette praktiske oppfølgingsarbeid vil bli en fellesoppgave for den faglige og politiske bevegelse.

Det vil bli lagt fram et program for en bedre avfallsbehandling og forslag om et landsomfattende system for innsamling og utnyttelse av bilvrak og annet metallskrap. Ordningen med innsamling av returpapir vil bli styrket.

Arbeidet med gjenvinning av verdifulle, utnyttbare stoffer i vårt avfall vil bli utvidet til å omfatte stadig flere felter.

Vi tar sikte på å fremme forslag om ny planleggingslov i 1978.

En fremtidsrettet ressurspolitikk skal sikre:

- en forsvarlig balanse mellom utnyttelse og vern
- en rettferdig fordeling av godene
- en utvikling av nye ressurser som grunnlag for fremtidig velferd og trivsel
- størst mulig valgfrihet for kommende generasjoner til å utforme sin egen livssituasjon.

Grunnleggende trekk i den teknologiske og økonomiske utvikling knytter menneskene i verden sterkere og sterkere sammen i et skjebnefellesskap.

Kravet om internasjonalisme og vilje og evne til samarbeid nasjonene imellom er større enn noen gang før.

En av de farligste trekk i vår nasjonale og internasjonale opinion er tendensene til nasjonalisme og proteksjonisme.

Vi vil svikte grunnleggende deler av vår ideologi dersom vi som demokratiske sosialister ikke møter denne tendensen med kravet om konstruktivt arbeid for en større grad av samarbeid nasjonene imellom.

For oss er det naturlig å vende blikket mot våre nærmeste naboer.

En stadig utvikling og utdyping av det nordiske samarbeid er til beste for oss som nasjon, det er til beste for Norden og det er også til beste for Europa og et større internasjonalt samfunn.

Det bør være en hovedoppgave for oss i en rekke sammenhenger å utvikle dette nordiske samarbeid.

Arbeidet med å legge til rette for et energipolitisk og industripolitisk samarbeid mellom Norge og de andre

nordiske land bør derfor føres videre.

Norges sikkerhetspolitiske situasjon må til enhver tid sees i lys av det reelle maktforhold i vår del av verden og i lys av den internasjonale situasjon i sin alminnelighet.

Selv om utviklingen i verden har gått i retning av flere politiske økonomiske tyngdepunkter og mer sammensatte maktpolitiske konstellasjoner, er det fremdeles spenningsforholdet mellom Øst og Vest og utviklingen i forholdet mellom supermaktene som er avgjørende for Norges sikkerhetspolitiske situasjon.

Den avspenning og det interessefelleskap som i de senere år har utviklet seg mellom De forente stater og

Sovjetunionen er av stor sikkerhetspolitisk betydning for Norge som ligger i et strategisk spenningsfelt mellom dem.

Norge har en direkte og konkret interesse i en fortsatt utvikling mot reell reduksjon av spenningsfaktorer mellom de to supermakter og i Øst/Vest-forholdet generelt.

På tross av tilbakeslag den senere tid er det sannsynlig at avspenningsprosessen mellom Øst og Vest vil fortsette.

Det er nødvendig å slå fast at avspenningsprosessen generelt og de spesielle forhandlinger om rustningsbegrensninger og nedrustning hittil ikke har ført til noen reell senkning av rustningsnivået, - tvert imot.

Dette gjelder også for de geografiske områder som

er av umiddelbar betydning for Norges sikkerhetspolitiske situasjon.

Den våpenteknologiske utvikling og den sovjetiske styrkekonsentrasjon i nord har understreket den strategiske betydning av norske farvann og nord-området.

Det er på denne bakgrunn viktig at det hersker klarhet om Norges sikkerhetspolitikk. Skulle Norge bli liggende uten troverdig evne til forsvar av norsk område, vil dette ikke bare skape usikkerhet for vårt eget land, men også i et geografisk mer omfattende område med muligheter for økt spenning.

Det er viktig at det ikke får oppstå tvil om hovedlinjene om norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Det

gjelder først og fremst vår tilknytning til det forsvarspolitiske samarbeidet i NATO. Men vi må konsekvent understreke betydningen av NATOs dobbelte målsetting, sikkerhet og avspenning. Den sikkerhetsmessige garanti som forsvarssamarbeidet gir, har sammen med de politiske konsultasjoner om avspenningspolitikken dannet det nødvendige realpolitiske grunnlag for NATO-landenes aktive deltakelse i de senere års forhandlinger mellom Øst og Vest.

Det er samtidig viktig at det ikke oppstår tvil om hovedlinjene i den praktiske utformingen av vår sikkerhets- og forsvarspolitik innen rammen av det vestlige forsvarssamarbeid. Det gjelder her særlig ^{de} begrensninger vi selv har pålagt oss i vår forsvarspolitik for å leve opp til ønsket om å holde et lavest mulig militært spenningsnivå

i de følsomme grenseområder mot Sovjet og i Barentshavet. Disse begrensninger består først og fremst i vår basepolitikk. Videre står vi fast ved at atomvåpen ikke skal plasseres på norsk jord i fredstid.

Dessuten har vi pålagt oss selv visse restriksjoner når det gjelder alliert øvingsvirksomhet i områdene nær Sovjetunionen. I praksis betyr dette at landmilitære øvelser av NATO-karakter minst foregår i en avstand av flere hundre kilometer fra grensen mot Sovjetunionen.

Endelig må det nevnes at vi etterlever nøye Svalbardtraktatens bestemmelse om militær virksomhet på Svalbard.

Regjeringen er ukjent med at det foreligger noe slags press fra noen kant om å endre noen av hovedtrekkene i vår sikkerhetspolitikk.

Siden vikingetiden har ikke norske våpen vært rettet mot andre enn de som har trengt seg inn på våre enemerker for å true vår frihet og selvstendighet.

Norge vil aldri tillate noen å nytte norsk territorium til aggresjon mot andre.

Vi ønsker å forsvare vår sikkerhet og selvstendighet.

Vi ønsker respekt for alle nasjoners frihet og integritet.

På et slikt grunnlag ønsker vi et godt forhold til alle våre naboland.

For Norge som er nabo til den ene av supermaktene alliert med den annen, er forholdet til begge supermaktene av sentral betydning. På bakgrunn av naboskapet og den felles grense med Sovjetunionen, har det vært og er det en

naturlig sak å presisere som en hovedmålsetting i norsk utenrikspolitikk, å utvikle og bevare et godt og korrekt naboforhold til Sovjetunionen.

Det er på bakgrunn av en reell vilje til vern om vårt eget demokrati, og et åpent og godt samarbeid med våre naboer, at vi skal gå inn i det internasjonale arbeid for avspenning og nedrustning.

Det er gjennom en innsats for å skape en fredlig kappestrid mellom ulike samfunnssystemer at vi skal søke å mobilisere opinionsmakt til i global sammenheng å bedre forholdene for menneskerettigheter.

Vi skal samtidig hele tiden ha det klart for oss at ved siden av de tradisjonelle Øst/Vest-problemer, er det stadig mer påtrengende å løse den vestlige verdens forhold til utviklingslandene.

Det er et skjebnesvangert feilgrep dersom vi ikke i de vestlige demokratier vil være i stand til å finne fram til en løsning, ikke bare i spørsmålet om å øke den direkte pengehjelp til utviklingslandene, men også å realisere noe av det som ligger i begrepet "en ny økonomisk verdensordning".

Det er i disse spørsmålene at vår tids største utfordringer er å finne på den internasjonale arena.

I vår innenriks- som utenrikspolitikk står vi overfor store oppgaver å løse.

Oppgavene krever klare politiske målsettinger og evne og vilje til politisk ledelse og styring.

Arbeiderpartiets regjering har lagt frem sitt langtidsprogram som gir beskjed om hvilke politiske hovedmål og hovedlinjer vi legger for den kommende 4-årsperiode.

Dette landsmøtet vil legge siste hånd på et parti-program som på samme måten forteller om hvilke saker og hvilke mål Arbeiderpartiet setter seg for sin politikk i de 4 år som kommer.

Vi legger vårt alternativ klart på bordet. Hvor er de borgerlige partiers alternativ?

Det er selvfølgelig av akademisk interesse å studere Kristelig Folkepartis, Senterpartiets og Høyres program hver for seg.

Men de har jo bundet seg til å danne en regjering

sammen, dersom valget skulle gi grunnlag for det.

Det vi da vet er at verken Kristelig Folkeparti, Senterpartiets eller Høyres program vil danne grunnlag for en slik regjeringspolitikk.

Det er denne borgerlige regjering, preget av et Høyre som er sterkere og mer konservativt enn på lang tid, som er alternativet til Arbeiderpartiets regjering og Arbeiderpartiets politikk.

Vi har allerede i lang tid vært inne i en valgkamp.

Men hittil er de borgerlige partiers regjeringspolitikk ikke bare like uklar, men/ ^{kanskje} sannsynligvis enda mer tåkelagt enn noen gang tidligere.

Valget blir et regjeringsvalg.

Men velgerne bør stå overfor klare politiske alternativer.

Vårt demokrati krever det.

Regjeringen har lagt frem sitt langtidsprogram som i sin politikk bygger seg opp omkring 8 hovedmålsettinger.

Vi sikter mot trygghet og gode levekår.

Vi vil bidra til å skape et samfunn med større solidaritet og likeverd.

Vi sikter mot en styrking av familie og lokalsamfunn.

Arbeid for alle er et hovedmål.

Vi ønsker gjennom en bevisst satsing å bedre betydelig arbeidsmiljø i alle deler av vårt arbeidsliv.

Vi bygger vår økonomiske politikk på en forsvalig forvaltning av naturressurser og miljø.

Vi ønsker å legge grunnlaget for en reell frihet gjennom demokrati og rettssikkerhet.

På den internasjonale arena vil vi satse Norges stemme på internasjonal solidaritet.

Som parti må vi ha tro på det samfunnet vi har bygd opp og det samfunnet vi skal forme videre til et menneskelig godt samfunn å leve i.

Vi må ha tro på det partiet vi representerer og den bevegelsen vi er en del av. Vi tror på den politikk vi står for.

Det er dette som skal gi oss seier ved valget den 12. september.